

Европски дан језика
26. септембар

EUROPEAN CENTRE FOR
MODERN LANGUAGES
E C M L
C E L V
CENTRE EUROPEEN POUR
LES LANGUES VIVANTES

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

SR

ЛАРИНО

ПУТОВАЊЕ КРОЗ РЕГИОНАЛНЕ И МАЊИНСКЕ ЈЕЗИКЕ ЕВРОПЕ

ДОБРО ДОШЛИ НА ЛАРИНО ДРУГО ПУТОВАЊЕ ЕВРОПОМ

У овој етапи путовања Лара истражује очаравајући свет регионалних и мањинских језика као и друга језичка блага Европе!

Регионални и мањински језици говоре се у неким деловима земље или одређеним подручјима више земаља и обично имају релативно мало говорника.

Регионални и мањински језици такође могу да буду нетериторијални, односно да њима говоре групе људи које живе широм Европе и које се не идентификују с одређеном матичном земљом. Међу њима су језици који представљају већински или званични језик друге земље (као што је италијански у Словенији). Више од половине држава чланица Савета Европе званично признаје регионалне и мањинске језике на својој територији, а процењује се да овим језицима говори преко 50 милиона људи.

Уз 225 изворно европских језика, као и бројне језике које су у Европу донеле миграције, многи регионални и мањински језици такмиче се са доминантним европским језицима.

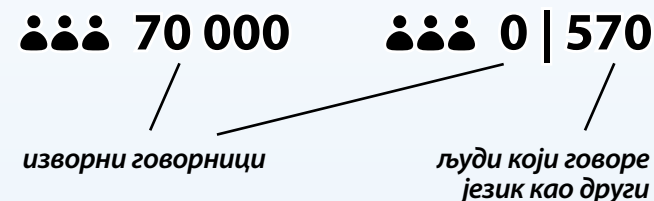
Када неки језик престане да буде присутан у свим генерацијама и у свим аспектима живота и постане ограничен на одређене старосне групе и/или на одређене домене у друштву, јавља се ризик од убрзаног губљења, што временом може да доведе до изумирања језика.

Упознавши 46 махом „већих“ европских језика током првог путовања, Лара је одлучила да овога пута оде мало дубље испод површине и истражи језике који нису толико познати ван територије на којој се говоре. Некада у језицима на које наилази постоји неколико дијалеката, неки немају стандардизован писани облик, а неки могу да се пишу различитим писмима. Код много оваквих језика број изворних говорника опада. Међутим, сви ти језици имају традицију којом се заједнице посвећених говорника поносе и те заједнице настоје да осигурају да се језичко наслеђе пренесе будућим генерацијама.

Даћемо вам само мали увид у неке од језика Европе. Има још много, много оних које нисмо поменули. Не зато што

су мање важни или мање занимљиви, већ једноставно због тога што не можемо све да их обухватимо током овог кратког путовања. На свакој страници са језицима налазе се Ларин кратак увод, неке кључне речи, изрази и посебни симболи писма као и процењени број људи широм света чији је то први или други језик.

Надамо се да ћете уживати пратећи нашег водича Лару на путовању кроз неке мање познате језике Европе. Њене пустоловине ће вас можда подстаћи да кренете на слично истраживачко путовање! Захваљујући технолошким новинама у учењу језика и све већем броју ресурса који су доступни на интернету, никада није било лакше искусити импресивну лепезу језика присутних у Европи. Хајде да их мало боље упознамо и славио језичку разноликост нашег континента!

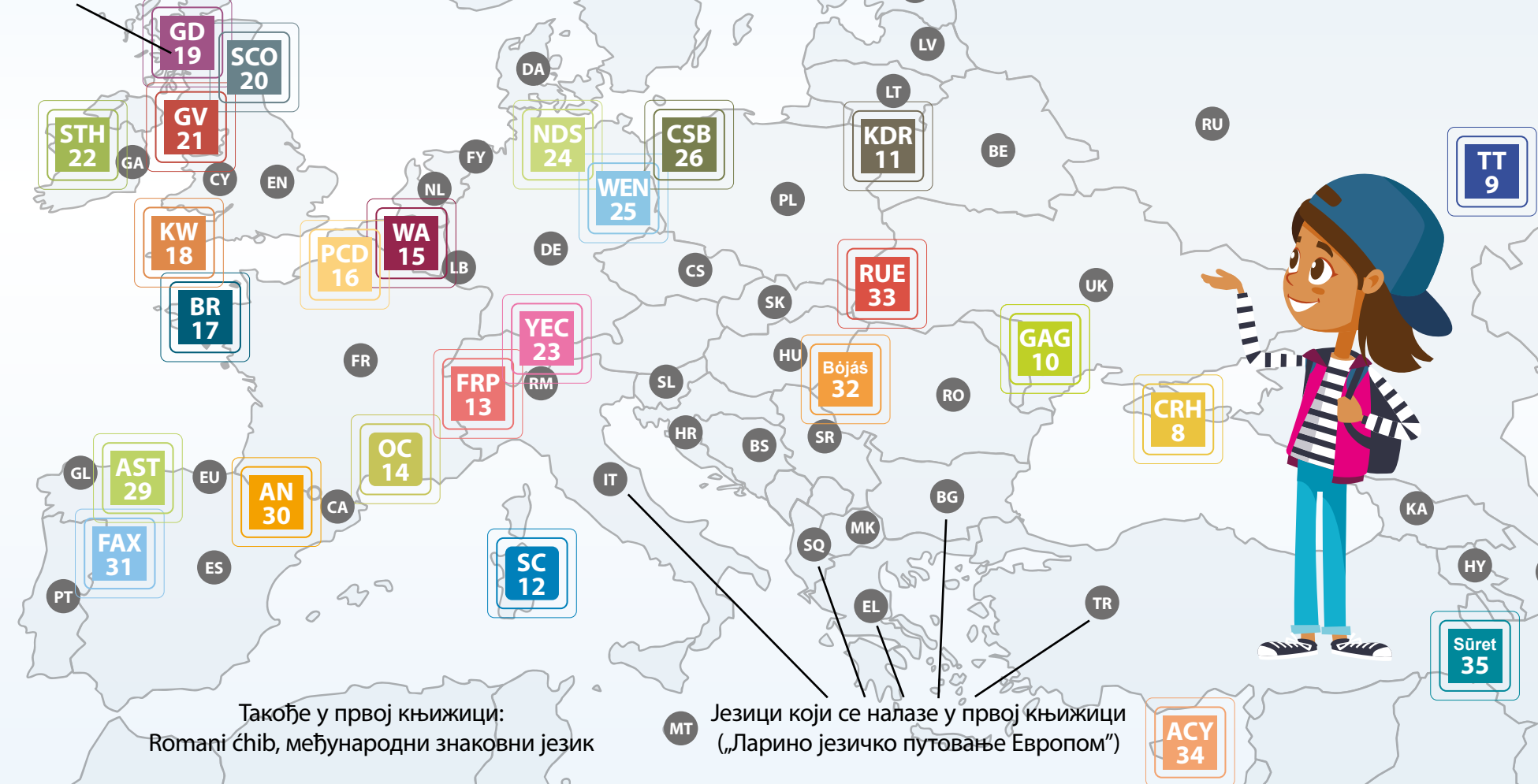
ЈЕЗИЦИ СА КОЈИМА СЕ ЛАРА СУСРЕЋЕ ТОКОМ ПУТОВАЊА

*Ово су језици са којима се Лара сусрела
током два путовања Европом, али,
наравно, постоји још много језика у Европи
и широм света!*

У овој књижици налази се:

YI 27 LAD 28

Број странице

Такође у првој књижици:
Romani čhib, међународни знаковни језик

Језици који се налазе у првој књижици
(„Ларино језичко путовање Европом“)

FIU MEÄNKIELI

👤👤👤 70 000

Данас постоје три различите варијанте или три различита дијалекта меанкиелија, којима се говори на северу Финске, Шведске и Норвешке.

Рађање новог језика

Дали сте икада чули за меанкиели? Меанкиели је првобитно био дијалекат финског којим се говорило у пограничном подручју Шведске и Финске око долине реке Торне. Када је Русија освојила Финску 1809. године, говорници финског у Шведској изненада су постали одсечени од пријатеља у Финској. Временом је торнедски дијалекат почео да се мења и развио се у јединствени језик – меанкиели!

Из приче о меанкиелију учимо неке важне лекције: она нам показује како језици могу да се мењају и удаље када се људи раздвоје географски и политички, што показује да су истовремено и отпорни и динамични.

Hei!

Kunka sie jaksat?

Kiitos!

- 1 yks
- 2 kaks
- 3 kolme
- 4 neljä
- 5 viis
- 6 kuus
- 7 seittemän
- 8 kaheksan
- 9 yheksän
- 10 kymmenen

Kyllä

Ei

å

ö

ä

Kuuntele, miltä nämä sanat kuulostava >>>>

Photo: Jukkasjärvi Ice Hotel, Sweden

ANARÂŠKIELÂ SMN

👤👤👤 450

- 1 ohtâ
- 2 kyehti
- 3 kulmâ
- 4 nelji
- 5 vittâ
- 6 kuttâ
- 7 čiččâm
- 8 käävci
- 9 oovce
- 10 love

Joo

Ij

Mii kulloo?

Tiervâ!

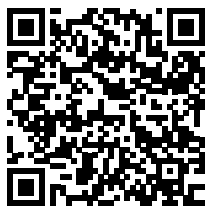
Takkâ!

Језик најсевернијих староседелаца Европе

Самским језицима говоре Сами (Лапонци) у северним деловима Финске, Норвешке, Шведске и западне Русије, унутар северног поларника. У првој књижици („Ларино језичко путовање Европом“) сазнали смо нешто о најраспрострањенијем северносамском, али постоји укупно 9 различитих самских језика. Неки од њих су толико јединствени да се сматрају међусобно независним.

На овој страници можете да истражите речи и изразе на инаријкосамском. Иако последњих деценија број изворних говорника инаријкосамског опада, улаже се напор да се овај језик поврати. На пример, недавно су један режисер документарних филмова и један самски песник удруженим снагама саставили онлајн речник израза под називом „Реци то на самском“. Ова платформа омогућава свима да предложи изразе за превод. Помоћу овог алата можете да чујете и упоредите фразе на северносамском, инаријкосамском и сколтскосамском.

Узгред, веома нам се допада реч за број 10 на инаријкосамском!

◀◀◀ Kuldâl tai saaniij jienâdem

Photo: Lapland, Finland

ŋ

ö

å

â

ž

š

ä

á

č

đ

KARJALAN KIELI KRL

👤👤👤 20 000

Постоје три дијалекта карелског: беломорски, јужни и ливски карелски. Речи и изрази на овој страници су из ливског карелског.

Kyllä

Muga

- 1 yksi
- 2 kaksi
- 3 kolme
- 4 nelli
- 5 viisi
- 6 kuusi
- 7 seitsemän
- 8 kahdeksän
- 9 yhdeksän
- 10 kymmeniä

Kuibo
dielot?

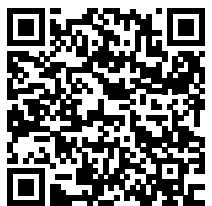
Terveh!

Passibo!

Да ли сте икада чули за „дијалекатски континуум“?

Карелски језик се говори у деловима Финске и северозападној Русији. Иако између карелског и финског има неких сличности, овај језик је више од финског дијалекта, а у прилог томе говори и његов статус мањинског језика у Финској.

Карелски представља део „дијалекатског континуума“, како то називају лингвисти. Говорници различитих дијалеката (или језика) који се налазе на таквом континууму разумеју једни друге. Често их одликују сличне речи и слична граматика, што омогућава комуникацију. Међутим, што су удаљенији, то разлике постају веће, па је и међусобно разумевање теже. Ово нам такође показује да граница између језика и дијалекта није увек јасна. У Европи су дијалекатски континууми прилично бројни, што ћете ускоро открити!

←←← Kuundele nämmä ezimerkit karjalakse

Photo: Church of the Transfiguration, built without nails or metal parts, Kizhi Island

ä

ö

š

č

ž

Језик са турбулентном историјом

Кримскотатарски је туркијски језик који је услед бројних освајања и прилива разних етнолингвистичких група доживео неколико трансформација. Између осталог, овај језик је у својој историји користио чак 4 различита писма: латинично, ћирилично, арапско и старотурско.

Дугорочна забрана учења кримскотатарског језика након што је совјетска влада депортовала кримске Татаре, језик је довела готово до изумирања. Ово се помиње у песми „1944“ певачице Џамале, која је донела победу Украјини на Песми Евровизије 2016. године. Срећом, језик доживљава препород и више се подучава у кримским школама – процењује се да сада има око 580 000 говорника.

Упркос сличном називу, кримскотатарски и татарски припадају различитим подгрупама кипчачких туркијских језика и, мада су у знатној мери међусобно разумљиви, кримскотатарски је сличнији гагаушком (10. страна) него татарском (следећа страна).

Evet

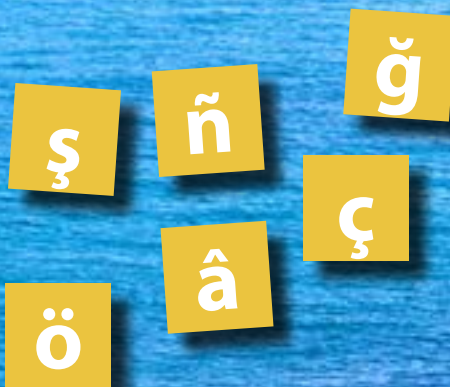
Yoq

Nasılsınız?

Selâm!

Sağ ol!

- 1 bir
- 2 eki
- 3 üç
- 4 dört
- 5 beş
- 6 altı
- 7 yedi
- 8 sekiz
- 9 doquz
- 10 on

Bu sözlerniñ sesini diñle >>>>

Језик приповедања

Татарски припада туркијској језичкој породици и један је од највећих регионалних језика Европе са приближно 8 милиона говорника. Мада се превасходно говори у Републици Татарстан, заједнице Татара живе и у деловима Финске, Пољске, Румуније и Турске. Као што је случај и са њему сродним кримскотатарским, фасцинантни путеви овог језика водили су га кроз више писама: од арапског до ћириличног и латиничног.

Када већ помињемо прошлост, татарски има јединствени облик прошлог времена који омогућава говорницима да опишу догађаје у којима нису директно учествовали – заиста посебна супермоћ приповедања! Татарски је такође аглутинативни језик, у којем суфикси постају као лепо-коцке, отварајући нова и сложена значења. Уз ове невероватне језичке одлике могућности приповедања су заиста бескрајне!

Әйе

Юк

Ж

ә

ё

ң

ө

Хәлләр
ничек?

Сәлам!

Рәхмәт!

- 1 бер (ber)
- 2 ике (ike)
- 3 өч (өб)
- 4 дүрт (dyrt)
- 5 биш (biş)
- 6 алты (altı)
- 7 жиде (zıde)
- 8 сигез (sigez)
- 9 тугыз (tuğız)
- 10 ун (un)

««« Сүзләрнең әйтелешен тыңла!

Photo: Sabantuy, a traditional Tatar festival

GAG GAGAUZ

👤👤👤 150 000

Nâbıysin?

Selâm!

Saa ol!

Ölä

Diil
(yok)

- 1 bir
- 2 iki
- 3 üç
- 4 dört
- 5 beş
- 6 altı
- 7 yedi
- 8 sekiz
- 9 dokuz
- 10 on

Један језик, три писма

Гагаушким језиком говоре Гагаузи и он припада највећој грани туркијске групе језика, поред азерског, туркменског и турског.

Гагаушки се говори у аутономној области Гагаузија у Молдавији, као и у деловима Украјине, Русије и Турске. Занимљиво је да се суживот Гагауза и других етнолингвистичких група огледа не само у широкој употреби позајмљеница из украјинског, румунског, бугарског и руског, већ и у историји писаног језика. Попут кримскотатарског и татарског, у гагаушком се користе три различита писма: грчко, ћирилично и латинично. Можете ли да поверујете? То је као да имате више одевних комбинација за своје речи, сваку у јединственом стилу!

ö

ê

ä

ț

i

ș

ü

Bu sözleri sesleyin >>>

Photo: Violinist at traditional festival

KARAJ TILI KDR

80

Спој туркијског језика и хебрејског писма

Караимски је туркијски језик али њиме говоре јеврејске заједнице! Како то? Ево целе приче: први Караими који су се у 10. веку доселили у источну Европу, тачније на Крим, били су потомци „Златне хорде“, империје у централној Азији. У 13. веку су прешли у јудаизам, али су успели да очувају туркијски језик и културу. И поред тога, користили су модификовано хебрејско писмо до раног 20. века. У 18. веку су се селили и у друге делове Украјине, Пољске и Литваније.

Иако је караимски озбиљно угрожен, Караими имају важну улогу у литванској историји јер су древни браниоци замка на острву Тракај (данас популарне локације за снимање филмова, између осталог). Ове заслуге се веома уважавају и због њих се Караими налазе у центру пажње, што помаже заједници да очува језик.

<<< Bu siožliarni tynlajynyz!

Photo: Trakai Island Castle, Lithuania

Kiuń
jachszy!

Nie bolas?

Tabu
ėtiam!

Ė

Jo

- 1 bir
- 2 ėki
- 3 ũč
- 4 diort'
- 5 bieš
- 6 alty
- 7 jedi
- 8 siegiž
- 9 tohuz
- 10 on

SC SARDU

👤👤👤 1 200 000

Постоји неколико дијалеката сардинског језика. Речи и изрази на овој страници су из кампиданског дијалекта, којим се говори на југу острва.

eja

no

Cumentì stais?

Saludi!

Gratzias!

- 1 unu
- 2 dus
- 3 tres
- 4 patru
- 5 cincu
- 6 ses
- 7 seti
- 8 otu
- 9 noi
- 10 dexi

Да ли желите да се осетите као древни Римљанин?

Најбоље онда да учите сардински језик! Сардински, који се говори на острву Сардинија, најстарији је романски језик који је и даље у употреби. Сматра се да је најсличнији живи језик латинском и претеча свих романских језика. Сад наступа занимљив обрт. Иако сардински има исте корене као латински језик, већини изворних говорника италијанског није лак за разумевање.

Уз изузетак кампанијског дијалекта, број говорника сардинског временом је знатно опао, првенствено због доминације италијанског. Међутим, овај изазов је довео до одлучних напора да се стандардизује сардински и стави у први план у језичком пејзажу овог острва.

á

é

à

è

í

ì

ó

ò

ú

ù

Ascuta su sonu de custus fueddus >>>>

Photo: Li Cossi beach, Costa Paradiso, Sardinia, Italy

FRANCO-PROVENÇAL FRP

👤👤👤 140 000

Comèn te
reste?

Tchao!

Mersi!

Ouè

Na

- 1 on
- 2 dou
- 3 trî
- 4 cattro
- 5 hinc
- 6 chouï
- 7 satte
- 8 ouètte
- 9 noou
- 10 guî

◀◀◀ Acoutta lo sòn di paròlle qui chouyón

Photo: Extreme skiing close to Mont Blanc, Europe's highest peak, Italy/ France

Шта је између француског и италијанског?

За франкопровансалски постоји уврежено али погрешно мишљење да је настао позајмљивањем између стандардног француског и провансалског дијалекта окситанског језика (следећа страна). Међутим, овај језик је много сложенији и не може се свести на спој два језика! Франкопровансалски се може сматрати мозаиком романских језика, којим се говори у деловима Италије, Француске и Швајцарске. Због географске разуђености, франкопровансалски има и различите називе, као што су патоа или арпитан. Заправо, питање назива језика суштински је важно у напорима да се језик оживи и призна као независан језик а не само дијалекат француског и провансалског.

OC OCCITAN

👤👤👤 600 000

Речи и изрази на овој страници су из лангедошког варијетета окситанског, којим се говори у руралним деловима Француске. Због централне позиције међу дијалектима окситанског, често се користи као основа за стандардни окситански.

Језик трубадура

Трубадури су били песници и музичари који су путовали по Европи у средњем веку, ширећи језик посредством песама. Многи су писали и певали на окситанском, који је некада био врло утицајан у Европи, нарочито у јужној Француској, као и у деловима Италије и Шпаније. То је био језик уметности којим су написана многа књижевна дела тог периода.

Међутим, како су људи временом почели више да користе француски, језик државних институција, окситански је изгубио престиж и постао мање истакнут. Данас се говорници окситанског труде да га одрже у животу, али је овај језик угрожен. Занимљиво је да је један од варијетета окситанског, арански, званични језик у регији Вал д'Аран у Каталонији (Шпанија). Уз то, у граду Бајону у Француској многи знаци су написани на три језика – француском, окситанском и баскијском. Нема изговора да сте се изгубили!

Bonjorn !

Cossí vas ?

Mercé !

òc

non

ò

à

è

é

á

ó

ï

ú

í

ü

ç

- 1 un
- 2 dos
- 3 tres
- 4 quatre
- 5 cinc
- 6 sièis
- 7 sèt
- 8 uèch
- 9 nòu
- 10 dètz

Escotatz lo son d'aqueles mots >>>

WALON WA

👤👤👤 600 000

- 1 eune
- 2 deûs
- 3 treûs
- 4 cwate
- 5 cinq
- 6 sîh
- 7 sèt'
- 8 ût
- 9 noûv'
- 10 dîh

Kimint
alez-v' ?

Bondjoû !

Mèrci !

Да ли позориште и фолклор могу да помогну у очувању језика?

Интернет, телевизија и позориште могу да буду средство за ширење језика и његово очување. То би могао да буде случај са валонским језиком! Валонски је романски језик сродан француском и пикардском, којим се говори у Валонији у јужној Белгији. Упркос потешкоћама да се одржи поред француског језика, позориште би могло да буде карта за опстанак валонског. Постоји 200 трупа које наступају на овом језику за публику од 200.000 људи годишње. Ове представе нису само забава за публику већ помажу у очувању и промовисању валонског језика и валонске културе. На овај начин и млади и стари могу да се упознају са језиком – било као глумци или гледаоци. Локална традиција, попут карневала и прослава, такође има важну улогу. Надамо се да ће ово помоћи да на „сцену“ ступи препород валонског и да се врати популарност овом језику!

awè

nèni

à

â

â

é

ë

ô

è

î

ö

ç

ê

û

î

ù

<<< Houêtez kimint qu'on dit tos cès mots-là

Photo: Statue of Adolphe Sax, inventor of the saxophone, Dinant, Wallonia, Belgium

PCD PICARD

👤👤👤 700 000

wé

nan

- 1 in
- 2 deus
- 3 tros
- 4 quate
- 5 chonq
- 6 sich
- 7 siète
- 8 huit
- 9 neu
- 10 dich

Cha vo ti ?

Hé ti-lo !

Merchi
gramint !

Упознајте сродника француског језика

Валонски са претходне странице није једини језик повезан са француским – пикардски му је такође сродан. Пикардски је сличан француском, али ипак има сопствени вокабулар и сопствене изразе, што га чини и блиским али и необично далеким говорницима француског. Уз стандардни француски, пикардски, валонски и други језици чине такозвани континуум „оилских језика“ (в. карелски, стр. 7), који се протеже од севера Француске до Белгије. Назив „оилски језици“ потиче од речи oîl, која значи „да“.

Још једна занимљива чињеница – у средњем веку пикардски је био језик двора у Фландрији, која је тада била део Светог римског царства.

Уз краљевску прошлост, надамо се да ће пикардски имати и златну будућност!

Acoute kmint qu'in prononche ches mots-lo >>>>

Photo: Char à voile, France

BREZHONEG BR

👤👤👤 210 000

Penaos 'mañ kont?

Demat!

Trugarez!

- 1 unan
- 2 daou
- 3 tri
- 4 pevar
- 5 pemp
- 6 c'hwec'h
- 7 seizh
- 8 eizh
- 9 nav
- 10 dek

Келтски трагови на европском континенту

Да ли сте знали да се један келтски језик и даље користи у континенталној Европи? То је бретонски, којим се говори у Бретањи, регији у северозападној Француској. Ово чини бретонски језик јединственим.

Бретонски је у блиској вези са корнволским и велшким. Језик су заправо у Бретању донели говорници келтског из Велике Британије током раног средњег века.

Још једна занимљива чињеница о бретонском је да је Catholicon, први речник објављен у Француској (1499. године), био тројезични и укључивао бретонски, француски и латински.

Бретонски је успео да очува јединствени идентитет и њиме се данас и даље говори. Када следећи пут посетите Бретању, зашто не бисте одвојили мало времена, када не једете палачинке и друге локалне деликатесе, за учење неколико израза на бретонском?

ya

ket

ñ

ù

â

ê

î

ô

û

ü

<<< Selaouit son ar gerioù-mañ

Photo: Although crêpes are widespread throughout France and the world, they originate from Brittany

KW KERNEWEK

0 | 570

Корнволски нема по једну реч за „да“ и „не“. Као и у ирском, манском и шкотском гелском, за одговор на питање морају да се користе глаголски облици.

- 1 onan
- 2 dew
- 3 tri
- 4 peswar
- 5 pymp
- 6 hwegh
- 7 seyth
- 8 eth
- 9 naw
- 10 deg

Fatla
genes?
Dydh da!
Meur ras!

Корнволски језик: од додоа до језичког феникса

Пример језика који је оживео је корнволски, којим се некада говорило у Корнволу, војводству у склопу британских острва. Заправо, келтским језицима су некада у великом делу Европе говорила различита келтска племена од Британских острва до долине реке Дунав. Већина их је на крају изумрла, а њихови говорници су се асимиловали и почели да користе друге суседне језике. Деловало је да ће и корнволски кренути истим путем, јер је престао да се користи када су људи прешли на енглески.

Међутим, до краја 20. века језички активисти су почели да удружују снаге да би повратили корнволски. И успели су! Корнволски се сада подучава у школама и неки Корнволци га поново користе као други језик. По томе је сличан манском (стр. 21) – представља пример језичког феникса који се дигао из пепела!

Goslowgh orth son an geryow ma >>>

Ciamar a
tha thu?

Latha
math!

Tha mi
gu math!

- 1 aon
- 2 dhà
- 3 trì
- 4 ceithir
- 5 còig
- 6 sia
- 7 seachd
- 8 ochd
- 9 naoi
- 10 deich

à

ì

è

ò

ù

◀◀◀ Éistibh ri fuaimnean nam faclan

Photo: Tug of War, Highland Games at Fochabers, Scotland

Шкотски гелски: Језик Албе а умало и Канаде!

До 1850. шкотски гелски био је трећи најраспрострањенији језик у Канади. Томас Роберт Мекинс, Канађанин са Кејп Бретона, 1890. предложио је закон који би дозволио употребу гелског у званичним документима, али је одбијен. Да ли можете да замислите каква би данас била улога гелског у Канади да је закон усвојен? У паралелном универзуму, шкотски гелски је могао да буде главни језик који се говори на улицама Нове Шкотске.

Међутим, вратимо се уназад. Шта је шкотски гелски? Шкотски гелски је настао као језик ирских Гала, али се одвојио од сестринског гелског током касног средњег века. Гелски је важио за главни језик средњовековног краљевства Алба (гелска реч за Шкотску) до 11. века, али се касније његова употреба свела на Шкотско горје и острва. Данас око 90000 људи у Шкотској зна овај језик у извесној мери.

SCO SCOTS

👤👤👤 99 000 | 1500 000

Hoo's it
gauin?

Hullo!

Thank ye!

- 1 ane
- 2 twa
- 3 three
- 4 fower
- 5 five
- 6 sax
- 7 seeven
- 8 echt
- 9 nine
- 10 ten

aye

naw

Div ye speak Scots?

Шкотски је настао као језик шкотског двора током 14. века. Док је гелски био главни језик у Шкотском горју, шкотски се проширио на Шкотско низоземље, Оркнијска и Шетландска острва на северу, као и на Северну Ирску, где је допринео развоју алстерског дијалекта шкотског. Шкотски је био званични језик Шкотског краљевства до Уговора о Унији из 1707. године и данас га говори 1,5 милиона људи у Шкотској.

„Wee“ је честа реч коју ћете чути у свакодневном говору, и неизоставни је део шкотске културе и идентитета. На шкотском „wee“ значи мали или ситан. Међутим, ова реч може се користити да пренесе осећај наклоности или привржености. На пример, родитељ у Шкотској може рећи свом детету „Come here, wee yin“ што значи „Дођи овамо, малиша“. Слично томе, пријатељ се пријатељу може обратити са „How's it going, wee man?“ изражавајући тако пријатељску присност.

Listen tae the soond o thir words >>>>

Photo: Scottish bagpiper dressed in traditional tartan dress, Edinburgh, Scotland

Оживљени језик малог острва

Мански гелски је био главни језик на Острву Ман које се налази између Велике Британије и Ирске. Међутим, у 19. веку, острвљани су почели да доживљавају енглески као језик који може да унапреди њихов економски положај јер је туризам из Енглеске постајао све више популаран. То је довело до тога да мански гелски постаје све мање заступљен. До 1920-их, само 1,1% популације се изјашњавало да га говори.

Али, онда се нешто изузетно десило: група људи је одлучила да не жели да мански гелски нестане. Од касних 1940-их, забележени су снимци последњих изворних говорника, организовани су часови и објављене књиге за учење језика и подстицање његове употребе. У 1990-им, започето је са радом који се тицао учења овог језика у школама и промовисањем његове употребе у свакодневном животу. Данас све више људи поново учи да говори мански гелски и одржава га у животу за будуће генерације. То је баш кул, зар не?

<<< Eaisht rish sheean ny focklyn shoh

Photo: Lighthouse, Isle of Man

Kys t'ou?

Laa mie!

Gura mie
ayd!

Мански, као и корнволски и шкотски гелски, нема једну реч за „да“ и „не“. Ево примера питања на које се одговара са да и не на манском. На питање „Да ли су отишли кући?“ одговор би био „(они) су отишли“ или „(они) нису отишли“. На манском: „Lagh d dy valley? – Hie / Cha jagh.“

- 1 nane
- 2 jees
- 3 tree
- 4 kiare
- 5 queig
- 6 shey
- 7 shiaght
- 8 hoght
- 9 nuy
- 10 jeih

STH SHELTА / DE GAMMON

👤👤👤 50 000

- 1 ain / awárt
- 2 od
- 3 sikr
- 4 sakar
- 5 sukur
- 6 see
- 7 seltu
- 8 od'sakar
- 9 ayen
- 10 tal a get'ah

Grält'a!

Cain a
geels?

Maa'ths!

Stés

Ní Déis

Језик номада у Ирској

Шелта или де гамон је језик који говоре ирски номади или *Rilantu Mincéirí*. Он је пример криптичног језика који је развијен како би својим говорницима омогућио да међусобно комуницирају и да заштите своју приватност у односу на већинске заједнице. Има обележја ирског гелског, енглеског и других језика, и има другачију граматику и другачији вокабулар. Заправо, лексика је углавном из ирског али граматику у највећој мери осликава енглеске структуре.

Један интересантан аспект шелте је његова богата усмена традиција која се у великој мери преноси са генерације на генерацију усменим путем. Наводно реч шелта односи се на „глас који се креће (у емоционалном смислу)“ и сматрамо да је то леп опис овог језика! Донедавно, шелта није имала писани облик што је отежавало документовање језика и учење. Због тога много о историјату и структури овог језика остаје непознато. На следећој страници сазнаћете нешто ново о још једном „тајном“ језику.

Glóri a grolan a'gresko >>>

Photo: Atlantic puffin, Ireland

JENISCH YEC

👤👤👤 16 000

Hauersch
gwand?

Gwandâ
Schein!

I'h
bederch mi'!

Постоји неколико јенских дијалеката у Немачкој, Аустрији и Швајцарској. Речи и фразе на овој страници припадају франконијском дијалекту у Немачкој.

- 1 alet
- 2 zwis
- 3 triwas
- 4 dohlet
- 5 keh
- 6 woof
- 7 sojin
- 8 keß
- 9 deß
- 10 juhs

Језик немачких вашара и пијаца

Јенски је препознат као мањински језик у Швајцарској. Међутим, баш као и шелта на претходној страници некада је био „тајни“ језик, посебно чест код номада – и то међу традиционалним јенским занатлијама попут казанџија, котлара, вашарских извођача. Да сте видели жонглера пре једног или два века, вероватно би говорио јенски.

Попут осталих криптичних језика, јенски није настао како би се олакшала комуникација са другима него да би се ометала. Заправо, за јенски се везују негативне асоцијације јер се сматра језиком ценкања и сплеткарења. Али, то је погрешно. Јенски је много више од средства за одржавање тајновитости. То је сложен језик са разноврсним вокабуларом, који има немачку основу али позајмљује из других језика.

wui

nowas

<<< Lohs wi' di' Diewerei schallt

Photo: Juggler playing with fire, Cologne, Germany

NDS PLATTDÜÜTSCH

👤👤👤 70 000

Постоји много различитих дијалеката у нисконемачком. Речи и фразе на овој страници су из источнофризијског дијалекта – који је варијанта нисоксаксонског дијалекта на северу.

ja

nee

- 1 een
- 2 twee
- 3 dree
- 4 veer
- 5 fiev
- 6 sess
- 7 söven
- 8 acht
- 9 negen
- 10 teihn

ß

ö

ä

ü

Wo geiht di dat?

Moin!

Bedankt!

Немачке гласовне промене

Пре око хиљаду година, десила се значајна промена у немачком језику познатија као „гласовна промена“. Ова промена имала је велики утицај на изговор и вокабулар у немачком. Поред многих других промена, гласови попут „н“ променили су се у „ф“ а „к“ се променило у „ч“.

Док су сви дијалекти испод бенратске линије, линије која се пружа од запада до истока Северне Немачке, претрпели ову гласовну промену, нисконемачки (нем. Plattdeutsch) није. У нисконемачком речи се и даље изговарају као да су у старом облику језика.

На пример, нисконемачки за реч коњ је „Päerd“ а на немачком је „Pferd“, и реч за кување „koken“ на немачком је „kochen“. Ако пажљиво погледате, у последњем примеру можете приметити једну занимљивост. Да „koken“ у нисконемачком звучи слично као „cook“ у енглеском. Иако германски језик, енглески није претрпео ову конкретну гласовну промену али је имао своју промену у погледу изговора, познатију као Велика смена вокала између 15. и 18. века. Као и многе ствари у животу, језици не стоје у месту!

Höör, wo disse Woorden klingen >>>

Photo: Fishing boats at low tide, Dorum-Neufeld, Germany

SERBŠĆINA WEN

👤👤👤 20 000

Постоје две варијанте лужичкосрпског: горњолужичкосрпски и доњолужичкосрпски. Речи и фразе на овој страници су из горњолужичкосрпског.

Kak so wjedže?

Witaj!

Džakuju so!

- 1 jedyń
- 2 dwaj
- 3 tři
- 4 štyri
- 5 pjeć
- 6 šěsć
- 7 sydom
- 8 wosom
- 9 dźewjeć
- 10 dźesać

Haj

Ně

č

ě

ó

ł

ć

ř

ń

í

ś

š

ź

ž

Два словенска језика која су изворна Немачкој

Најмањи словенски народ су Лужички Срби (не физички, наравно!). Они живе у Немачкој и имају свој језик – или, пре, два језика. Лужичкосрпски говори се пре свега у Лужици, која укључује источне државе Бранденбург (доњолужичкосрпски) и Саксонију (горњолужичкосрпски). Лужичкосрпско писмо заснива се на латиничној абециди али садржи нека додатна слова која представљају јединствене лужичкосрпске гласове. Интересантно је да лужичкосрпски користи двојни граматички број. Када се говори о двоје људи, то се разликује од тога када се говори о само једној особи или групи. Можда је лужичкосрпски идеалан језик за парове!

Лужичкосрпски има дугу и интерсантну историју, са много бајки, легенди, обичаја, песама и са много традиционалних ношњи. Нажалост, данас све мање људи говори лужичкосрпски. И поред тога чине се напори да се овај тренд преокрене и надамо се да ће се то ускоро десити!

<<< Słuchaj, kak tute słowa klinča

Photo: Devil's Bridge, Kromlau, Germany

CSB KASZĚBSCZI JÄZĚK

👤👤👤 108 000

Cëž je kòl
ce częc?

Witôj!

Dzãka!

Jo

Nié

- 1 jeden
- 2 dwa
- 3 trzë
- 4 sztërë
- 5 piãc
- 6 szesc
- 7 sédem
- 8 òsem
- 9 dzewiãc
- 10 dzesãc

ą

ã

ô

ó

ù

é

ë

ń

ż

ò

ń

ł

Slëchòj, jak brzëmiã te słowa >>>

Регионални језик у Пољској

Иако сличан пољском, својственост кашупског огледа се, између осталог, у чињеници да садржи многе прасловенске речи које су већ нестале из савременог пољског језика. Такође садржи и много позајмљеница из немачког. Погледајте знакове са леве стране како бисте уочили упечатљиве разлике у односу на пољски. Кашупски језик промовишу етничке и културолошке групе које су свесно развиле књижевни језик и културну традицију – једна легенда каже да је једна раса дивова, која је нестала, била одговорна за обликовање карактеристичног крајолика региона!

Последњих деценија, кашупски језик је доживео препород и сада је заштићен пољским законом као једини регионални језик у Пољској. Заступљен је у књижевности, музици, уметности, медијима и пре свега у општем образовању. У неколико десетина школа у Пољској деца уче кашупски. Од 2005. могуће је да се кашупски полаже као матурски испит. Књиге и часописи се објављују на кашупском и регионалне радио и телевизијске емисије се емитују на овом језику.

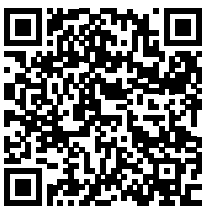
Photo: Kashubian amber, formed from fossilized resin, is well known for its quality and unique colors

Постоје два главна варијетета јидиша: Стандардни јидиш и савремени хасадски јидиш. Речи и фразе на овој страници су из стандардног јидиша.

Германски језик среће се са хебрејским писмом

Јидиш је германски језик који се пише хебрејским писмом. Необично, зар не? Како је дошло до овога? Вековима, јеврејске заједнице живе су у средњој и источној Европи и училе језик који говоре њихови суседи. Такође су га прилагодиле својим потребама, пишући својим писмом и додајући хебрејске речи. То је довело до настанка јидиша. Када су говорници јидиша мигрирали у друге области, научили су речи и граматику других језика, попут словенских, и додали их јидишу.

Данас, јидиш се углавном говори у неким деловима Израела, Сједињених Држава и Русије. Заправо, постоји чак и Нетфликсова серија Неортодоксна о заједници из Њујорка која говори јидиш! Говорници немачког могу да разумеју неке речи и фразе на јидишу јер је донекле сличан немачком. Фасцинантно је када помислимо на сва та различита места где је јидиш путовао, на све језике који су на њега утицали као и на језике на које је јидиш утицао! Сада је заштићен као регионални, мањински, нетериторијални језик у бар осам европских земаља.

◀◀◀ Listen to the sound of these words

Photo: Bagels traditionally originated in the Jewish communities of Poland

YIDISH-TAYTSH יי

👤👤👤 1 500 000

יא
Yo!

ניין
Neyn!

- 1 סנייא (eyns)
- 2 ייווצ (tsvey)
- 3 יירד (dray)
- 4 ריפ (rif)
- 5 פניפ (finf)
- 6 סקעז (zeks)
- 7 זיבז (zibn)
- 8 טכא (akht)
- 9 ניינ (nayn)
- 10 טעז (tsen)

וואס מאכסטו?
Vos makhstu?

שלום-עליכם
Sholem aleykhem

דאנק/ש'כוח
A dank!

LAD DJUDEOESPANYOL

888 51 000

קומו סטאס?

Komo stas?

בואין דיאה

Buen Dia!

מירסי מוג'ו

Mersi Mucho!

- 1 אונו (uno)
- 2 דוס (dos)
- 3 טרי (tres)
- 4 קואטרו (kuatro)
- 5 סינקו (sanko)
- 6 שיש (sesh)
- 7 סייטי (syete)
- 8 אוג'ו (ocho)
- 9 מואיב'י (mueve)
- 10 דייס (dyes)

נו

Si!

סי

No!

Кратки приказ шпанског језика из 15. века у савременом свету!

Године 1492. када је Колумбо открио Америку, сефардски Јевреји из Краљевине Шпаније били су приморани да напусте домовину. На крају су мигрирали у бивше Османско царство (које су чинили Балкан, Турска, као и други делови Средње и Источне Европе, Западне Азије и Северне Африке), а касније и у Сједињене Државе, Јужну Америку и Израел. Ова заједница са собом је понела ладино језик или јеврејско-шпански који сада говоре сефардске заједнице различитим дијалектима у више од 30 земаља, користећи хебрејско писмо.

На неки начин, ладино је налик шпанском из 15. века, са утицајима локалних језика из места где су сефардски Јевреји живели и где живе. Занимљиво је да се језик који је мање-више сличан шпанском језику Сервантеса и даље данас говори у местима попут Истанбула, Солуна, Сарајева, Њујорка или Јерусалима. Стари језик са савременим утицајем!

Ascoltar bien alton de esas palabras >>>

Photo: The Sarajevo Haggadah, an important Jewish text book, History Museum of Bosnia and Herzegovina

ASTURIANU AST

👤👤👤 110 000

Si

Non

Comu tás?

Hola!

Gracies!

- 1 un
- 2 dos
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seyes
- 7 siete
- 8 ochu
- 9 nueve
- 10 diez

Пад и успон астуријског језика...

Неко дуже време, астуријски је био лингва франка широм огромне територије која се простирала од Астурије до Екстремадуре у Шпанији. Астуријски је само један пример од много језика који су били у употреби током средњег века широм различитих краљевстава на Пиринејском полуострву. Тежња да се уједини Шпанија у једну нацију, а не расцепкана краљевства, захтевала је постављање једног језика који сви деле. Резултат те тежње био је да су језици попут астуријског временом излазили из јавне употребе и замењени су кастиљанским шпанским. Срећом, у последње време све је веће интересовање за овај језик што је довело до повећања броја школа у којима постоје часови астуријског!

На мапи са леве стране, можете видети различите језике који су се говорили на Пиринејском полуострву око 1250. године. Ако окренете наредну страну, сазнаћете који је то још један језик који се говори у једном од бивших шпанских краљевстава.

Година 1250.

ú

ó

ñ

é

á

í

<<< Oyéi'l soníu d'estes frases

Photo: Farinato Race, an extreme obstacle race, Gijon, Spain

AN ARAGONÉS

👤👤👤 11 000

- 1 uno
- 2 dos
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seis
- 7 siete
- 8 ueito
- 9 nueu
- 10 diez

Година 2000.

Sí

No

Qué tal plantas?

Ola!

Gracias!

Грчки класици у неочекиваном језику...

Арагонски се некада говорио широм Краљевине Арагон која се налазила у североисточном делу Пиринејског полуострва. То је био језик културе, администрације и свакодневног живота. Захваљујући његовој употреби у поезији и књижевности, бројни текстови су сачувани за лингвисте и друге који желе да их анализирају чак и вековима након пада краљевства. Још у 14. веку, Хуан Фернандес де Ередиа превео је грчке класике на арагонски.

Данас, арагонски има око 11000 активних говорника који живе у аутономној заједници Арагон, углавном у долинама арагонских Пиринеја. Упркос релативно малом броју говорника, арагонска заједница посвећена је одржавању језика живим тако што га промовише и тежи да га уведе у образовни систем.

á

ñ

é

í

ó

ú

Siente o soniu d'istas frases >>>>

Photo: Furco Canyon, Aragon, Spain

- 1 un
- 2 dois
- 3 tres
- 4 cuatro
- 5 cinco
- 6 seis
- 7 seti
- 8 oitu
- 9 novi
- 10 de

Comu estás?

Hola!

Gracias!

Sí

Non

Галицијско-португалски језик у Екстремадури

Историјат језика фала почиње у 12. и 13. веку када су се галицијски насељеници утврдили у долини Халама која се налази у северозападној области Касерес у Шпанији. Данас, напредна језичка заједница од око 4000 људи комуницира користећи овај варијетет галицијско-португалског језика. Ако узмемо у обзир оне који су се одселили у различите делове Шпаније и Европе, број говорника достиже око 10000.

Углавном се говори у само три града у долини која се граничи са Португалијом. Ипак, постоје напори да се језик фала призна и интегрише у локални образовни систем. Како би се подржао овај циљ, оформљена је научна комисија у циљу стандардизовања његовог система писања, тј. да језик фала од језика који се преноси усменим путем постане језик са стандардизованим писаним обликом. Уколико будете имали прилике да путујете у Валверде дел Фресно, Елхас или Сан Мартин де Тревехо засигурно ћете чути овај мистериозан и леп језик на улицама.

◀◀◀ Escuta o suiu de estas frasis

BÓJÁS

👤👤👤 ~150 000

Док бајашки / бајашки румунски језик пре свега опстаје кроз усмену традицију, он ипак има и званичан писани облик у Мађарској и Хрватској. Речи и фразе у наставку написане су према мађарској конвенцији.

Архаични драгуљ румунског језика...

Бајашки је један од архаичних облика румунског језика који говоре бајашке заједнице широм Румуније, Мађарске, Србије, Хрватске, Бугарске и шире. Како су Бајашки мигрирали, тако је њихов језик упијао утицаје земаља у којима су живели, попут мађарског у Мађарској и хрватског у Хрватској. То је довело до различитих назива заједнице попут „Бајашки“ у Мађарској, „Роми Бајашки“ у Хрватској и „Рудари“ у Бугарској. Назив „Рудари“ који означава „метал“ или „руду“, осликава улогу предака народа Бајашки који су били вешти рудари и испирачи злата.

Упркос смањењу броја изворних говорника, постоје иницијативе за сарадњу широм разних земаља које су посвећене његовом очувању. У Хрватској, бајашки се учи у 3 основне школе, а у Мађарској, настава језика бајашки протеже се до универзитетског нивоа. Аустријска академија наука успоставила је партнерство са динамичном заједницом Бајашки у Бечу, а слични напори чине се и у Србији.

Dá

Nu

Kum jésty?

Bună ziua!

Mulcumszok!

- 1 unu, uná
- 2 doj, dauă
- 3 trij
- 4 pátru
- 5 sjinsj
- 6 sásză
- 7 sáptyé
- 8 opt
- 9 nauă
- 10 zesjé

Punyé uretyé lá vorbilyestyé! >>>

Photo: Small fishing cottages on Bokod lake, Hungary

РУСИНСЬКИЙ ЯЗЫК RUE

👤👤👤 624 000

Мост између
источнословенских и
западнословенских језика

Русини вековима живе око Карпата, који се протежу од Републике Чешке до Румуније, у блиском контакту са источнословенским и западнословенским језичким групама. Зато се на њихов језик, русински, понекад реферуира као на мост између западних и источних грана словенских језика. Језик садржи граматичка обележја из западнословенских и источнословенских језика, што вам олакшава да га разумете и научите друге словенске језике уколико већ знате русински. Једно обележје које га чини посебним међу словенским језицима је додатни самогласник који долази од разлике између *i и *y која датира од давнина (причамо о прасловенском!).

айно

aino

ніт

n'it

Як ся маеш?

iak sia
maiesh?

Дякую!

diakuiu!

Здоров

zdorov

- 1 єден (*ieden*)
- 2 два (*dva*)
- 3 три (*try*)
- 4 чотыри (*chotýry*)
- 5 пят (*piat*)
- 6 шість (*shist'*)
- 7 сїм (*sim*)
- 8 вусям (*vusiam*)
- 9 дивять (*dyviat'*)
- 10 дисять (*dysiat'*)

<<< Послушайте далші фразы

Photo: Retezat National Park Carpathian Mountains, Romania

ACY ΣΑΝΝΑ

👤👤👤 0|9800

Кипарски маронитски арапски обично се пише грчким писмом, али лингвисти такође користе и латинично писмо. Речи и фразе на овој страници написане су латиничним писмом.

- 1 eḡen
- 2 ḡnaɣn
- 3 tlaḡe
- 4 arpca
- 5 ḡamse
- 6 sitte
- 7 sapca
- 8 xmenye
- 9 tisca
- 10 caṡra

Nke-ye

Lla

Aṡ pitsay?

Salám!

ṡukran!

ḡ

ṡ

ḡ

č

Smacu l-ḡis telli klam >>>>

Када два језика постану један

Шта се дешава када говорници две језичке заједнице живе заједно и морају да комуницирају? Често међусобно позајмљују речи како би пренели поруке. Из овакве интеракције настају неки нови језици, што је случај и са кипарским маронитским арапским.

Овим језиком говори мала заједница људи на острву Кипар. Он је мешавина арапског и грчког, што значи да садржи речи и гласове из оба језика. До овога је дошло јер су говорници арапског и грчког вековима живели заједно на острву и почели међусобно да користе речи из језика ових других. Временом, ова два језика спојила су се у нови језик.

То је попут мешања две боје које се стопе у једну. Кипарски маронитски арапски задржава обележја ова два веома различита језика што га чини јединственим!

SÜRET

👤👤👤 1 000 000

Постоје два дијалекта асирског: источни и западни.
Речи и фразе на овој страници су из западног дијалекта
(сиријски језик) који се између осталог говори и у Тур
Абдину и Турској.

Ay Derbo Hat?

ܐܝ ܕܝܪܒܘ ܗܬ?

ܫܠܘܡܐ

Shlomo

ܬܘܕܝ

Tawdi

- 1 ܗܐ (ha)
- 2 ܬܪܝܐ (tre)
- 3 ܬܠܘܗܐ (tlotho)
- 4 ܐܪܒܘܐ ('arbo)
- 5 ܗܡܫܘܐ (hamsho)
- 6 ܝܫܬܘܐ (ishto)
- 7 ܫܘܘܐ (shaw'o)
- 8 ܬܡܢܝܘܐ (tmanyo)
- 9 ܬܝܫܘܐ (tish'o)
- 10 ܐܫܘܪܐ ('asro)

ܐܝܢ

Een

ܠܘ

Lo

Језик са дугим историјатом

Да ли сте се икада питали које језике су користили највећи умови прошлости? За многе од њих знамо. Сократ и Аристотел говорили су старогрчки, Цицерон и Сенека писали су на латинском, а Конфуције на старокинеском. Према Библији, Исус је говорио древни арамејски језик. Арамејски језик некада је био језик Асирског царства и имао сличан статус какав данас има енглески. И арапско и хебрејско писмо заснивају се на арамејском писму, и генерално гледано, арамејски језик имао је значајан утицај и на афричко-азијске и на индоевропске језике.

Лингвисти сматрају да је асирски језик, који се сада говори у деловима Јерменије, Турске, као и у Сирији, Ираку, Ирану и Либану, савремени потомак арамејског. Иако је дијаспора која говори асирски разасута по целом свету, а многи од њих понели су и свој језик са собом, значајан број дијалеката асирског тренутно је угрожен. Језик са тако дугим историјатом и значајним утицајем на језике који се говоре широм планете... Била би заиста штета видети га како нестаје.

ܐܫܘܪܐ ܕܢܘܨܝܐ ܕܕܘܪܝܢܐ

edl.ecml.at/languagejourney

Наставак „Лариног језичког путовања кроз Европу“ у великој мери усредсређен је на регионалне и мањинске језике и циљ му је да истакне богату језичку разноликост на евроском континенту.

Развио га је Европски центар за живе језике Савета Европе у оквиру иницијативе Европски дан језика. Желимо да захвалимо свим стручњацима који су нам помогли да саставимо овај исцрпни и информативни ресурс.

За више информација о Европском центру за живе језике Савета Европе и Европском дану језика видети www.ecml.at.

За све адаптације и преводе молимо да нам се обратите путем имејла information@ecml.at.

© 2023, Савет Европе

FIU	SMN	KL	KRL
CRH	TT	GAG	KDR
SC	FRP	OC	WA
PCD	BR	KW	GD
SCO	GV	STH	YEC
NDS	WEN	CSB	YI
LAD	AST	AN	FAX
Böjáś	RUE	ACY	Süret

